

δι' οὗ ἐπολιτίσθη ὁ ἀρχαῖος κόσμος, οὗτινος συνῆ-
ψαν πάντα τὰ μέρη πρὸς ἄλληλα· ἀφ' αὐτῶν ὅμως
οὐδὲν σχεδὸν παρήγαγον, ἢ δὲ ἱστορία τοῦ πολιτι-
σμοῦ αὐτῶν εἶνε ἡ ἱστορία τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν. Τέ-
λος ὑπάρχουσι λαοὶ παρ' οἷς πάντα τὰ στοιχεῖα τοῦ
πολιτισμοῦ ὑπελειφθῆσαν, ἐξαιρέσει τῶν τεχνῶν.
Τοιοῦτο ὑπῆρξαν οἱ Μογγόλοι. Τὰ μνημεῖα, ἅτινα
ἐν Ἰνδικῇ ἱδρυσαν καὶ ὧν ὁ χαρακτήρ οὐδὲν σχεδὸν
τὸ Ἰνδικὸν κέκταται, τόσον λαμπρὰ εἶνε, ὥστε ὑπάρ-
χουσιν ἓνα αὐτῶν, ἅτινα ἀρμόδιοι καλλιτεχνῶν ἔχα-
ρακτήριζαν ὡς τὰ ὀραιότερα μνημεῖα, ἐξ ὧν ἡ
ἀνθρωπίνη χεὶρ ἐτεχνούργησε· καὶ ὅμως οὐδεὶς θά
ἠδύνατο νὰ σκεθῇ περὶ κατατάξεως τῶν Μογγόλων
μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων φυλῶν. Παρατηρητέον ἄλλως
ὅτι καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς μᾶλλον πεπολιτισμένοις λαοῖς
αἱ τέχναι δὲν προάγονται πάντοτε εἰς τὸ ζηνθ τῆς
ἀναπτύξεως κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ πολιτισμοῦ τῶν
λαῶν ἐκείνων. Παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ παρὰ τοῖς
Ἰνδοῖς π. χ. τὰ τελειότερα τῶν μνημείων εἰσὶν ἐν
γένει καὶ τὰ ἀρχαιότερα· ἐν Εὐρώπῃ ἡ θαυμασία αὕτη
γοθικὴ τέχνη, τὰ θαυμάσια ἔργα τῆς ὁποίας οὐδέ-
ποτε ἔτυχον τῶν ἐφαμιλλῶν αὐτῶν, ἤκμασε κατὰ τὸν
μεσαίωνα, θεωρούμενον ὡς ἡμιδάρδαρον ἐποχὴν.

Ἀδύνατον λοιπὸν ἀποβαίνει νὰ κρίνῃ τις περὶ τοῦ
βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ λαοῦ τινος ἀποκλειστικῶς
ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῶν τεχνῶν αὐτοῦ, αἵτινες, ἐπα-
ναλαμβάνω, ἀποτελοῦσι ἐν μόνον τῶν στοιχείων τοῦ
πολιτισμοῦ αὐτοῦ· δὲν ἀπεδείχθη δὲ ποσῶς ὅτι τὸ
στοιχεῖον τοῦτο—ὡς καὶ ἡ ἀρχαία φιλολογία—εἶνε τὸ
μᾶλλον προηγμένον. Συχνάκις τοῦναντίον οἱ τῷ πο-
λιτισμῷ προεξάρχοντες λαοί, ὡς οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τῇ
ἀρχαιότητι καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν,
εἶνε ἐκείνοι, παρ' οἷς τὰ καλλιτεχνικά ἔργα εἰσὶ τὰ
ἀσθενέστερα. Συχνάκις πρὸς τοῦτοις, ὡς πρὸ μικροῦ
λέγομεν, αἱ ἡμιδάρδαροι ἐποχὰι εἶνε ἐκείναι, καθ'
ἃς οἱ λαοὶ παρήγαγον τὰ φιλολογικὰ καὶ καλλιτε-
χνικά αὐτῶν ἀριστουργήματα, ἰδίᾳ δὲ τὰ φιλολογικὰ.
Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ περίοδος τῆς προσωπικότητος
τῶν τεχνῶν παρὰ τινι λαῷ ἀποτελεῖ προῖον τῆς παι-
δικῆς ἢ νεανικῆς, οὐχὶ δὲ τῆς ὀρίμου αὐτοῦ ἡλι-
κίας· ἂν δὲ παρατηρηθῇ ὅτι ἐν ταῖς πρὸς ὀφελος
ἐνασχολήμασι τοῦ νέου κόσμου, ὧν τὴν ἡδὴ διαβλέ-
πομεν, τὸ πρόσωπον, ὅπερ αἱ τέχναι διαδραματί-
ζουσιν μόνις σκηνοῦται, δυνάμεθα νὰ προῖδωμεν
τὴν ἡμέραν καθ' ἣν καταταχθήσονται μεταξὺ τῶν
δευτερευουσῶν εἰ μὴ κατωτέρων ἐκδηλώσεων πολιτι-
σμοῦ. Ἄλλως πολλῶν ἔνεκα λόγων ἀδύνατον ἀπο-
βαίνει ὥστε αἱ τέχναι νὰ παρακολουθῶσιν ἐκ παραλ-
λήλου τὰς προόδους τῶν ἄλλων στοιχείων τοῦ πο-
λιτισμοῦ· ἡ ἀνάπτυξις αὐτῶν εἶνε ἀνεξάρτητος καὶ
εἰδική. Κἂν δὲ περὶ τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἑλλάδος ἢ
τῶν διαφόρων λαῶν τῆς Εὐρώπης πρὸκται, τὸν ἐξῆς
γενικὸν νόμον παρατηροῦμεν, ὅτι ἅμα ὡς ἡ καλλι-
τεχνία φθάσῃ εἰς βαθμὸν τινα ἀναπτύξεως, ἅμα ὡς
δημιουργηθῶσι δηλ. ἀριστουργήματά τινα, ἄρκεται
πᾶσαν περίοδος ἀπομυήσεως, ὁλοθρῶς παρακο-
λουθουμένη ὑπὸ περιόδου παρακμῆς, ὅλως δὲ ἀνε-
ξάρτητος τῆς κινήσεως τῶν ἄλλων στοιχείων τοῦ πο-
λιτισμοῦ. Ἡ φάσις αὕτη τῆς τῶν τεχνῶν παρακμῆς
παραμένει μέχρις ὅτου πολιτικὴ ἀνατροπὴ, ἐπιδρο-
μὴ, ἀποδοχὴ νέων δοξασιῶν ἢ ἄλλος τις οἰοσθῆποτε

ἀνάλογος παράγων εἰσαγάγῃ εἰς τὰς τέχνας νέα
στοιχεῖα.

Οὕτω κατὰ τὸν μεσαίωνα αἱ σταυροφορίαι εἰσήγα-
γον νέας γνώσεις καὶ ιδέας, παρασχούσας εἰς τὰς
τέχνας ὥθησιν, ἐξ ἧς προέκυψεν ἡ μεταμόρφωσις τῆς
γοθικῆς τέχνης καὶ ἡ τέχνη τῆς Ἀναγεννήσεως. Οὕ-
τως ἐπίσης ἐν τῇ Ἰνδικῇ αἱ μουδουζμανικαὶ ἐπιδρο-
μαὶ συνεπήγαγον τὴν μεταμόρφωσιν τῆς Ἰνδικῆς
καλλιτεχνίας. Ἐνδιαφέρει πρὸς τοῦτοις νὰ σημειώ-
σωμεν ὅτι, ἀφοῦ αἱ τέχναι κατὰ γενικὸν τινα τρόπον
ἐξημερώσιν ἀνάγκας τινὰς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀν-
ταποκρίνονται εἰς τινὰ αἰσθήματα, εἰσὶ καταδεδι-
κασμένοι νὰ ὑφίστανται ἀλλοιώσεις συναδούσας πρὸς
τὰς ἀνάγκας ταύτας καὶ νὰ ἐξαφανίζονται ἔτι κα-
θ' ὁλοκληρίαν, ἂν καὶ αἱ ἀνάγκαι αὗται καὶ τὰ πα-
ραγυρόντα ταύτας αἰσθήματα ἀλλοιωθῶσιν ἐπίσης ἢ
ἐξαφανισθῶσιν. Ἐκ τούτου δὲν θά ἠδυνάμεθα ποσῶς
νὰ ἐξανάγωμεν τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ πολιτισμὸς πα-
ρακμῶν καὶ ἐνταῦθα δὲ ἀνακαλύπτομεν τὴν ἐλλει-
ψιν παραλληλισμοῦ τῆς ἀναπτύξεως τῶν τεχνῶν
πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἄλλων στοιχείων τοῦ πο-
λιτισμοῦ. Ἐν οὐδεμιᾷ τῆς ἱστορίας ἐποχῇ ἐξῆκετο ὁ
πολιτισμὸς εἰς ὃν βαθμὸν τὴν σήμερον εὐρίσκειται
καὶ ἐν οὐδεμιᾷ ἐποχῇ ἰσῶς ὑπῆρξεν ἡ τέχνη μᾶλλον
μυθαιμνὴ καὶ ἥττον προσωπικῇ. Τῶν θρησκευτικῶν
δοξασιῶν, τῶν ιδεῶν καὶ τῶν ἀναγκῶν, αἵτινες κα-
θίσταν τὴν τέχνην οὐσιώδεις στοιχεῖον τοῦ πολιτι-
σμοῦ, καθ' ἣν ἐποχὴν ὡς ἱερὸν εἶχε τὸν ναὸν καὶ τὰ
ἀνάκτορα, ἐξαφανισθειῶν, ἡ τέχνη ἀπέβη προσάρ-
τημα, ἀντικείμενον τέρψεως, εἰς τὸ ὁποῖον ἀδυνα-
τοῦμεν ν' ἀφιερῶσωμεν πολὺν χρόνον ἢ πολλὰ χρή-
ματα. Ἡ καλλιτεχνία λοιπὸν, μὴ ἀποτελοῦσα πλέον
ἀνάγκην, ἀποβαίνει τεχνητόν τι καὶ ἀντικείμενον
ἀπομυήσεως. Σήμερον δὲν ὑπάρχουσι λαοί, εὐμοι-
ροῦντες ἐθνικῆς καλλιτεχνίας. Ἐκαστος δ' αὐτῶν
ἐν τε τῇ ἀρχιτεκτονικῇ καὶ τῇ γλυπτικῇ ἤ ἢ ἐκ βιο-
μηχανικῶν ἀπομυήσεων, ἐπιτυχῶν κατὰ τὸ μᾶλλον
καὶ ἥττον, ἐξαφανισθειῶν δ' ἐποχῆς.

(Ἀκολουθεῖ).

ΠΕΡΙ ΓΕΝΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΑΘΩΜΙΑΗΜΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

κατὰ Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΝ*.

Καὶ ἐν ταῖς ῥηματικαῖς καταλήξεισι σὺν τῷ χρόνῳ
ἀφρομῶσις ἐγένετο. Τὰ εἶχον, εἶδον κτλ. ἐν τοῖς
δοκίμοις χρόνοις ἦσαν α' ἐν. καὶ γ' πληθ. πρόσ.,
ἀλλ' ἐν τοῖς ἔπειτα μετεβλήθησαν εἰς εἶχα α' ἐν.
καὶ εἶχα γ' πληθ. κατὰ τὰ εἰλεξα, εἰλεχα, ἔπεισα,
ἔπεισα κτλ. Οὕτως ἐσχηματίσθησαν τὸ α' ἐν. καὶ
τὸ α' καὶ γ' πληθ. πρόσ. τοῦ 6' ἀορ., τοῦ παρτ.
καὶ τοῦ παρκκ. κατὰ τὰ τοῦ α' ἀορ., εἶδα, εἶδαμεν,
εἶδα, ἔφρυγα, ἐφύγαμεν, ἐφύγα, εἶχα, εἶχαμεν, εἶ-
χα, παρεἶληφα (Corp. inscr. Graec. 3137, γ'

(*) Ἰδε πρότερον ἀριθμ. σελ. 5—7.

π. X. αἰῶνος), ἀπέσταλκα (αὐτόθι 3052, 6' π. X. αἰῶνος), ἡλιπία (Kaibel Epigr. 167), ἡφερα (αὐτόθι 168). Βλέπε καὶ Gramm. Meyer, 2 Aufl. § 560. Ὁ σχηματισμὸς δ' οὗτος ἀναφίνεται τὸν γ' καὶ 6' π. X. αἰῶνα, βιβλ. 22 δ' ἐκ τῆς ὀριστικῆς ἐπικτείνεται καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐγκλίσεις. Θεοφ. 183, 21 ἡθελον ἀντιβάλλαι (=ἀντιβαλεῖν=ἐκθεῖναι, εἰπεῖν, ἐξ οὗ τὸ τῆς καθωμιλημένης ἀντιβολή=λόγος, διήγησις), 326, 22 ἐκβάλλαι, 353, 25 ἀρεβάλλαι. Οὕτω δὲ καὶ οἱ μέσοι τύποι μετεσχηματίσθησαν, εἰδόμην (=εἰδόμην), ἡρόαμην (=ἐρόαμην), γενάμενος, ὡσφράμην κτλ.

Ὡς τὸ α τοῦ α' ὅρ. ἐπεξετάθη εἰς τινὰ πρὸς τοῦ 6' καὶ τοῦ παρατ., οὕτως ἀντιθέτως τὸ ε τοῦ 6' ὅρ. καὶ τοῦ παρατ. ἐπεξετάθη εἰς τὸ 6' ἐν. καὶ τὸ 6' πληθ. πρὸς τοῦ α' ὅρ. καὶ τοῦ παρακ. Ἐκολάσεται (ἐπιγρ. ἐν Μουσείῳ Σμύρνης, 1880, σ. 158, τοῦ 217 μ. X.), ἔγραψες (Ἀπολλ. περὶ Συνταξ. I 36), ἡρπαξες (Kaibel Epigr. 570), ἔκτισες (Kaibel Inscr., Graec. Sic. Ital. 578), ἔζητες (αὐτόθι 2040), ἔδεις, ἐδίωξες (Βιβλ. Πατρ. 114). Ἐντεῦθεν καὶ τὰ τῆς καθωμιλημένης ἄκουσε, ἔπαιξες, ἐπαίξετε, ἐκάθισες, ἐκάθιστε κτλ. Καὶ ἐν τῇ προστακτ. ἐπεγίνετο σύγχυσις τῶν καταλήξεων —ε, —έτω καὶ —or, —άτω. Οἱ Συρακούσιοι ἔλεγον λάβορ, δράμωρ, ἄ.ε.λορ (Lobeck Φρύν. 348), ἀντιστρόφως δὲ ὄρνεε (Ross inscr. gr. ined. 246), ἄκουσε (Βιβλ. Πατρ. 114), οὕτω δὲ καὶ νῦν κοινῶς λέγεται γράψε, ἄκουσε, κάθισε κλίσσε, κράτησε, μίλησε, περπάτησε, ἀκούσετε, μιλήσετε, γράψετε κτλ.

Ἐκ τῆς συγχύσεως τῶν καταλήξεων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ προέκυψαν καὶ οἱ τύποι κοιμᾶσαι, πατεῖσαι, λέγεσαι, ἔρχεσαι, βρέχεται κτλ. κατ' ἀναλογίαν πρὸς τοὺς δοκίμους τίθεσαι, δίδοσαι, πεποιῆσαι, ἡ δὲ γένεσις αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς τὸν γ' π. X. αἰῶνα. Ἐποδέκεσαι (ἐπιγρ. ἐξ Ἐπιδαύρου ἐν Ἐφημερίδι Ἀρχαιολογικῇ 1884), γάργεσαι (Ψοῦθ 2, 14 καὶ Ψαλμ. 127, 2), πλέσαι (Εὐχγγ. Λουκ. 17, 8), ὀδυᾶσαι (αὐτόθι 16, 25), καυχᾶσαι (Ἐπιστολ. Α' Κορινθ. 4, 7), δεξιῶσαι (Γρηγ. Ναζ. 3, 272), ἐραντιοῦσαι (Βισίλ. 1, 753), στεφανοῦσαι (Χρυσ. 10, 143), κοιμᾶσαι (Ἰωάν. Μόσχ. 3068), ἀναλαμβάνεσαι, κοιμᾶσαι παρὰ Πορφυρογ., παρ' ᾧ πολλάκις ἀπαντᾷ καὶ τὸ νῦν ἐν χρήσει εἶσαι. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀδόκιμοι τύποι δὲν ἂν ἀντὶ δύναιτο (παρὰ Πολυβ.), ἐπίστη ἀντὶ ἐπίστασαι, κάθου ἀντὶ κάθησο, κάθη ἀντὶ κάθησαι (βλ. Lobeck Φρύν. 359) ἤδη πρὸ Χριστοῦ ἀπαντῶσιν, ὅπερ ἀποδείκνυσιν τὴν πρῶτον σύγχυσιν τῶν καταλήξεων —σαι, —σο καὶ η, —ου.

Ἡ κλίσις τῶν εἰς —ης τριτοκλίτων ἀφωμοιώθη πρὸς τὴν τῶν εἰς —ης πρωτοκλίτων, καὶ πρῶτον μὲν ἐν τῇ ἐν. αἰτ. (ἡδη ἀπὸ τοῦ δ' π. X. αἰῶνος) τῶν κυρίων ὀνομάτων, Δημοχάρεν, Ἀριστοκράτην, Ἀριστοφάνην, καὶ τῶν προσχηματικῶν, τετρήρεν, τριήρεν, ἔπειτα δὲ καὶ ἐν τῇ ἐν. γεν., Ἀριστοφάνου, Σωκράτου, Δεινοκράτου, Ἰσοτελοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἀντιστρό-

φως ἀπαντᾷ ἀφωμοιωμένη ἡ κλίσις τῶν εἰς —ης πρωτοκλίτων πρὸς τὴν τῶν εἰς —ης τριτοκλίτων. Καλ. Λιάδου (Α. Παγκαθ' Ἑλλήν. Ἀρχ. 2, 1358), Αἰσχύρου, Ὑπερείδου. Ἡ σύγχυσις δ' αὕτη τῶν πρωτοκλίτων καὶ τριτοκλίτων εἰς —ης ἐπεξετάθη σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἐπὶ τὰς λοιπὰς, ὥστε ἐλέχθη καὶ βασιλέαρ, αἰγαρ (βλέπ. καὶ Μαυροφύδου Δοκίμ. 415 καὶ 528), ἀκτίρα, ἀρραβῶναρ, ἄεραρ, ἐξ ὧν ἔπειτα ἐσχηματίσθη ἡ πρωτοκλίτος ὄνημ. ὁ βασιλέας, ἡ αἰγα, ἡ ἀκτίρα, ὁ ἀρραβῶνας, ὁ ἄερας κτλ.

Γνωστὸν τοῖς περὶ τὴν γλῶσσαν σπουδάζουσιν ὅτι ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις λαμβάνεται ἐνίοτε ἡ αὐτοπαθὴς ἀντωνυμία τοῦ γ' προσ. ἀντὶ τῆς τοῦ α' ἢ τοῦ 6' προσ. Ἰσ. 5, 126 ἐπιχειροῦν διαλέγεσθαι πρὸς τὴν πατρίδα τὴν αὐτοῦ (=τὴν ἐμαυτοῦ). 1, 14 τὴν αὐτοῦ διάροιαν ἀσκήσεις (=τὴν σαυτοῦ). 11, 47 σκέψαι καὶ κείρο καὶ διέλθε πρὸς αὐτὸν (=πρὸς σεαυτὸν). Ἀνδοκ. 1, 114 αὐτὸς αὐτὸν ἀπώλλωρ (=ἐμαυτόν). Θουκ. 1, 82 τὰ αὐτῶν ἐκποριζώμεθα (=τὰ ἡμῶν αὐτῶν). Ξεν. Ἑλλ. 1, 7, 16 ἐρήσετε σφᾶς αἰτοὺς ἡμαρτηκότας (=ὑμᾶς αὐτούς). Σοφ. Ἡλ. 285 ἐπικαλέω πατρός τὴν... δαίτα αὐτὴ πρὸς αὐτὴν (=πρὸς ἐμαυτήν). Ἀλλ' ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις ἡ σπανία αὕτη κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους χρήσις ἐγένετο συνηθεστάτη ὥστε βιβλ. Πατρ. τὰ ἑαυτοῦ, ἑαυτῆς, ἑαυτόν, ἑαυτήν, ἑαυτό, ἑαυτῶν, ἑαυτοῖς, ἑαυτὰς ἀντικατέστησαν τὰ ἐμαυτοῦ κτλ. σαυτοῦ κτλ. ἡμῶν αὐτῶν κτλ. ἐμῶν αὐτῶν κτλ. (βλ. Winer Gramm. d. neutestam. Sprachidioms 142). Ἐπιστολ. Ρωμ. 6, 15 παριστάετε ἑαυτοῖς. Κορινθ. β', 4, 5 οὐ γὰρ ἑαυτοῖς κηρύσσομεν. 5, 12 ἑαυτοῖς συνιστάμεν. 7, 1 καθαρῶμεν ἑαυτοῖς. Εὐαγγ. Ἰωάν. 18, 34 ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ λέγεις. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἰβ' αἰῶνος προσετέθη, τοῦ ἑαυτοῦ ἀπροσώπου ἀποθάντος, καὶ ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία μου, σου κτλ. εἰς τὸ ἑαυτόν, ὥστε ἔκτοτε ἐμορφώθησαν οἱ καὶ νῦν ἐν χρήσει τύποι τὸν ἑαυτόν μου, τὸν ἑαυτόν σου κτλ. Γλυκ. 288 γὰρ πνίξω τὸν ἑαυτόν μου. Πρόδρομ. 9, 277 τρέφε τὸν ἑαυτόν σου.

Διὰ τῶν κλασσικῶν προσφυμάτων —μός, —μα, —ιός ἢ τε κοινὴ διχλέκτος καὶ ἡ καθωμιλημένη πλείσθ' ὅσα νέα ἐσχηματίσθη ὀνόματα. Καὶ ἐκ μὲν τοῦ —μός ἡ κοινὴ ἔπλασε τὰ ἐξορκισμός, λανθασμός, χρονισμός, μακαρισμός, πειρασμός, ἁγιασμός, ἀπειλπισμός, ἐνταγμιασμός κτλ. ἡ δὲ καθωμιλημένη ἀπειρα, ἐρχομός, παγεμός, ὑποθαμός, γαρωμός, σκασμός, μισσεμός (ἐκ τοῦ μισσεῖω, ὅπερ ἐκ τοῦ missus), καμός, σκοτωμός, χαμός, πεσμός, γυτεμός, μαζωμός (μαζώνω ἐκ τοῦ μάζα), τρυγημός, κλαδεμός, σκαμμός (σκάπτω), δονεμός, ἀπλωμός, περπατημός (περπατῶ) κτλ., ἐν γένει δὲ, δύναται τις εἰπεῖν, ἐκ παντὸς ῥήματος πρᾶξιν ἢ πλῆθος δηλοῦντος ἡ καθωμιλημένη σχηματίζει ὄνομα εἰς —μός ὡς διορισμὸν τοῦ δὲν ἔχει ἢ δὲν ἔχον. Τὰ μὲν δὲν ἔχει τρυγημός, ἡ θάλασσα δὲν ἔχει μετρημός, ἡ κατά δὲν ἔχει σκοτωμός, τὸ σπῆτι δὲν ἔχει σιασμός, οἱ ἐλαγὲς δὲν ἔχον μαζωμός κτλ. Ἐκ δὲ τοῦ προσφύματος —μα ἐν μὲν τῇ κοινῇ ἐσχη-

ματισθήσαν *ράπισμα, βάπτισμα, κατόρθωμα, ἀντάλλαγμα κτλ.*, ἐν δὲ τῇ καθωμιλημένῃ *κάμωμα, σκότωμα, γάρωμα, λύβωμα, κάρρωμα, πάτημα, ἄλεσμα, ψάρευμα, χάλασμα, μάλωμα, μοίρασμα, χαιρετίσματα κτλ.* Καὶ διὰ τοῦ -*ιτος* οὐκ ὀλίγα ἐπλάσθησαν ἐν τῇ κοινῇ καὶ τῇ καθωμιλημένῃ, *κόκκινος* ἀντὶ τοῦ ἐρυθρός (ἐκ τοῦ *κόκκος* τῆς *πρίνου*), *κίτρινος* ἀντὶ τοῦ ὠχρός, *πράσινος* ἀντὶ τοῦ χλωρός, κατ' ἀναλογίαν δὲ τοῦ ἐωθινός πρωινός ἀντὶ τοῦ πρῶτος, οὕτω δὲ καὶ τὰ καθημερινός, αἰρινός, περσινός, (ἐ)φρετινός, ταχινός, βραδινός κτλ. Ἐκ τοῦ προσφύματος τούτου παρήχθη καὶ τὸ -*είτος* ὧδε. Ἀντὶ τῶν εἰς -*η* παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ὀνομάζων δένδρων ἐν τῇ κοινῇ ἐν χρήσει ἦσαν τὰ εἰς -*έα*, *συκία* ἀντὶ *συκῇ*, *ἀμυγδαλέα* ἀντὶ *ἀμυγδαλῇ*, *ἀκτεία* ἀντὶ *ἀκτῇ*, *ρόδεα* ἀντὶ *ρόδῃ* κτλ. (Πρόβλ. καὶ Κ. Κόντον ἐν Ἀθηνᾶ, τόμ. Δ', τεύχ. Β'), τὰ δὲ ἐκ τούτων μετουσιαστικὰ ἐσχηματίσθησαν εἰς -*είτος*, *ἀκτείνος*, *ρόδεϊνος* κτλ., τὸ δὲ πρόσφυμα τοῦτο ἐχρησίμωσεν ἔπειτα ὡς τῶν μετουσιαστικῶν πρόσφυμα καθόλου καὶ προσετίθετο οὐ μόνον εἰς τὰ εἰς -*έα* ὀνόματα δένδρων καὶ τῶν καρπῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα, ἐντεῦθεν δὲ τὰ *σιδηρείνος*, *πηλείνος*, *πετρείνος* κτλ., ἐξ ὧν διὰ μεταθέσεως τοῦ *ι* τὰ *δημῶδη σιδηρένιος*, *πηλενιος*, *πετρένιος*, *ἀσημένιος*, *μαλαμ(μ)ατένιος* κτλ.

Μ. Ι. ΚΕΦΑΛΑΣ.

(Ἀκολουθεῖ).

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ

Ἡ ἀρχαϊκὴ λύρα.

(C. Saint-Saens¹⁾)

Κατὰ τινὰ τῶν εἰς τὸ Α μουσεῖον τῆς Νεαπόλεως ἐπισκεψέων μου μοὶ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα ν' ἀναζητήσω, εἰ δυνατόν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πολυαριθμῶν προτύπων λύρας, ἵτινα εὑρίνται ἐν χερσὶ τῶν ἀγαλμάτων, τὸ ἀκριβὲς σχέδιον τὰς κατασκευῆς τῶν ὀργάνων

1) Ὁ κ. Κάμιλλος Saint-Saens ἐδημοσίευσε τὴν περὶ τῆς ἀρχαϊκῆς λύρας, διατρεσὴν, ἣν ἀνέγνω πρὸ μηνὸς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ὠραίων τεχνῶν τῆς Γαλλίας. Ὁπόσον δὲ ἡ τοιαύτη τοῦ σοφοῦ τούτου καὶ διασήμεου γαλάτου συγγραφῆς δημοσιεύσεις διήγειρε τὸ ἐνδιαφέρον παρὰ τῷ φιλαρχαίῳ εὐρωπαϊκῷ κόσμῳ, τοῦτο τεκμηριούται ἐκ τῆς χάριτος μετ' ἧς ἐγκριτὰ γαλλικὰ περιοδικὰ κατεχώρησαν τὴν καλλιτεχνικὴν μελέτην, τὴν φέρουσαν τὴν ὑπογραφὴν αὐτοῦ. Ἡμεῖς ὅμως, διττῶς ἐνδιαφερόμενοι ἐν τῷ δημοσιεύματι τούτῳ, ἔνθεν μὲν ὡς ἀποτελοῦντι προῖον τοῦ καλῶς σοφοῦ γαλάτου, ἔνθεν δὲ ὡς περιστρεφόμενῳ περὶ θέμα ἀμέσως θίγον τὴν ἐλληνικὴν καλλιτεχνίαν, μετὰ μεζόνος, ὡς εἰκός, τῆς χάριτος τὰς βραγαδείας κατὰ μετάφρασιν καταχωρίζομεν παρατηρήσεις τοῦ συνθέτου τοῦ Samson καὶ Dailila, ὅπερ ἀναγιγνώσκεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐντὸς μικροῦ ἐν Παρισίοις καὶ περὶ οὗ πολλὸς γίνεται λόγος.

τούτων. Ἐγίνωσκον ὅτι οἱ νεώτεροι ἀγαλματοποιοὶ καὶ ζωγράφοι, ἐξεικονίζοντες ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν λύρας καὶ κιθάρας, παρατιθέασιν ἡμῖν τὰς εἰκόνας χιμαιρικῶν ὀργάνων ὑπὸ μουσικὴν ἐποψίν· ἐνδιαφέρων λοιπὸν νομίδας νὰ παρατηρήσω ἂν συμβαίη ταῦτόν καὶ ἐν τοῖς ἀρχαϊκοῖς ἀγάλμασιν, κατεπεισθὼν περὶ τοῦ ἐναντίου· λύραι καὶ κιθάραι παριστάνονται ἐν αὐτοῖς ὑπὸ λογικὴν μορφήν, ἐξαιρουμένων φυσικῶς τῶν ἀπλοποιήσεων, ἃς ἀπαιτεῖ ἡ ἀγαλματοποιία.

Παρατήρησα ὅτι αἱ χορδαὶ κατὰ διαφόρους τρόπους προσεδένοντο ἐν τῷ ἀνωτέρῳ τμήματι τοῦ ὀργάνου τῷ καὶ μᾶλλον ἐνδιαφέροντι, διότι ἐκεῖνο εἶνε τὸ μέρος ἐν ᾧ παράγεται ἡ ἀπαιτουμένη ἐνέργεια πρὸς τὴν ἔντασιν, ἥτις εἶνε ἀναγκαία διὰ τὴν ἀρμονικὴν συμφωνίαν παντὸς ἐγχόρδου ὀργάνου. Τὴν ἐν τῷ κατωτέρῳ τμήματι τῆς λύρας πρόσδεσιν τῶν χορδῶν παραλείπομεν, καθόσον αὕτη ἐνδιαφέρει μόνον ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς στερεότητος.

Οἱ νεώτεροι καλλιτέχναι, ἠρρονοῦντες ὅτι πιστῶς ἀναπαριστῶσι τὰς ἀρχαϊκὰς λύρας, πρόσαρμόζουσιν ἐν αὐταῖς τὰς χορδὰς κατὰ δύο τρόπους. Ὅτε μὲν περιετυλίσσουσιν αὐτὰς περίξ δίσκων, ἡ ἀνωτέρα διαδοκίς τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὸν ἄξονα, ἡ περίξ αὐτῆς ταύτης τῆς διαδοκίδος· ὅτε δὲ αἱ χορδαὶ διατρυνῶσι τὴν διαδοκίδα καὶ περατοῦνται πρὸς τ' ἄνω ὑπὸ συμπαγῶν προεκτάσεων, ὡς ἐν ταῖς πρὸς διακόμηνσιν λύραις τῶν εἰς οὐρὰν ἀποληγόντων κλειδοκυμβάλων (*pianos à queue*). Ἀλλ' ἡ πρακτικὴ ἀναπαράστασις ἀμφοτέρων τούτων τῶν συστημάτων θ' ἀπέδαιναν ὅλως χιμαιρικὰ. Ἰδῶμεν δὲ πρὸς ποῖα συστήματα ἀνταποκρίνονται ταῦτα ἐν τῇ πραγματικότητι.

Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει δὲν περιετυλίσσοντο αἱ χορδαὶ περίξ συμπαγῶν δίσκων, οὔτε ἀπλῶς περίξ τῆς διαδοκίδος, ἀλλ' ἐσπεροῦντο ἐπὶ κυλίνδρων ἐξ ὑφάσματος ἐν συνεπαφῇ μετ' αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ καὶ νῦν εἰσὶ ἐῦρηται ἐν χρήσει ἐν ταῖς βερθερκαῖς λύραις, ταῖς γνωσταῖς εἰς πάντας τοὺς ἐπισκεψάμενους τὴν Αἴγυπτον. Καὶ αὐτοὶ δ' οὗτοι οἱ κύλινδροι ἰσχυρῶς συνεβάπτονται τῆς διαδοκίδος, ἐπιτρέποντες τὴν ἐπιτυχίαν συμφωνίας ἐπαριούσης διὰ τὰ ἀρχέγονα ταῦτα ὄργανα, ὧν αἱ χορδαὶ ἦσαν μικρὸν τεταμέναι, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἔντασιν τῶν χορδῶν τῶν ἡμετέρων ἔτι κιθαρῶν. Ἐν ταῖς κιθάραις, ἡ διαδοκίς τῶν ὁποίων ἦτο πλάγια, ἡ τελευταία αὕτη ἔφερε γραμμὰς ἐγκαρσίῳν στριγκῶν, προωρισμένων ν' ἀνθίστανται εἰς τὸ ὀλισθημα τῶν κυλίνδρων.

Διὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἡ ἐρμηνεία ἀποβαίνει ἥττον εὐχερής. Μοὶ ἐχορήγησε δὲ ταύτην μικρὸς Ἀπολλών ἐξ ὀρειχάλκου, ὕψους ἐνὸς δεκαμέτρου, φιλοτεχνηθεὶς μετὰ μεγάλῃς λεπτομερείας παρὰ τὸ μικρὸν αὐτοῦ ἀνάστημα· ἡ λύρα αὐτοῦ εἶνε μεταθετημένη, ἀλλὰ τὰ λείψανα αὐτῆς διεσώθησαν εὐτυχῶς παρέχοντα τὴν κλεῖδα τοῦ μυστηρίου. Ἡ διαδοκίς τῆς λύρας διατρυνᾶται καθέτως ὑπὸ πολλῶν ὀπῶν, ἐν ἐκάστη τῶν ὁποίων εἰσέρχεται σφὴν ἰδιάζοντος εἶδους, εἰς τρόπον, ὥστε νὰ διέρχεται ἡ χορδὴ διὰ τῆς αὐτῆς ὁπῆς καὶ νὰ συγκρατῆται δι' αὐτῆς. Δυσχερὲς ἀποβαίνει νὰ κατανοήσωμεν πῶς ὁ καλλιτέχνης ἠδύνατο νὰ χορδίῃ τὸ ὄργανον αὐτοῦ